

Plany Romera – zdaniem profesora Pawlaka – polegały na stworzeniu polskiej kartografii szkolnej. Osiągnięcia tego celu nie zapewniał „Atlas geograficzny”, który wystarczał do elementarnego poziomu nauczania w pierwszej klasie gimnazjalnej. W celu opanowania przez polską kartografię całego szkolnictwa należało, w możliwie najkrótszym czasie, zaopatrzyć je w odpowiednie atlasy i mapy, a następnie rozpocząć kampanię na rzecz ich pierwszeństwa. Zapowiedzią takiego działania były planigloby fizyczne, lecz dalsze kroki wymagały uprzedniego zorganizowania warsztatu kartograficznego funkcjonującego we wszystkich segmentach: naukowo-koncepcyjnym, redakcyjno-kartograficznym, reprodukcyjnym i drukarskim lub poligraficznym. Tak było do roku 1921, kiedy to powołano Instytut Kartograficzny, wkrótce potem nazwany imieniem E. Romera, który miał charakter centrum twórczego i organizacyjnego. Trudniejszą sprawą okazała się organizacja warsztatu, pozwalającego na przygotowanie map do druku i sam druk. Dopiero 3 lata później powstały Zjednoczone Zakłady Kartograficzne i Wydawnicze „Książnica-Atlas” Towarzystwa Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych, Spółka Akcyjna we Lwowie z Oddziałem w Warszawie, które miały charakter wydawnictwa naukowo-edukacyjnego (jego profil obejmował bowiem: podręczniki szkolne i akademickie, lektury szkolne, publikacje naukowe i popularnonaukowe, najbardziej widoczną częścią były produkty kartograficzne). Było to chyba największe przedsięwzięcie w życiu Romera. Wśród wielu opracowań kartograficznych

na uwagę zasługują m.in.: „Powszechny atlas geograficzny” (datowany na 1928 r.), „Geograficzno-statystyczny atlas Polski” (przygotowany w latach 1915-1916 z myślą o przyszłej konferencji pokojowej w Paryżu, która zdecydować miała o kształcie II Rzeczypospolitej) czy „Polski atlas kongresowy” z 1921 r. Cennym dokumentem tamtych czasów są także robocze mapy Biura Geograficznego, na których rysowano kolejne wersje granic Polski, ustalane podczas konferencji paryskiej, oraz mapy z okresu konferencji pokojowej w Rydze (1921). Do istotnej, a zarazem obszernej grupy opracowań Instytutu Kartograficznego im. E. Romera zaliczyć można mapy ścienne, przede wszystkim hipsometryczne mapy Polski, kontynentów i państw wykonane lub firmowane przez Romera. Oddzielną grupę stanowią wydawane w latach 1923-25 atlasy krajoznawcze województw, których Romer był współautorem.

Powróćmy na chwilę do innych istotnych obszarów zainteresowań Romera – klimatologii i geomorfologii. Przełomowe znaczenie dla klimatologii Polski ma rozdział „Klimat ziem polskich” opracowany dla encyklopedii Polskiej z 1912 r. Jest to pierwsza próba regionalizacji klimatycznej Polski, w której Romer wyróżnił mniejsze jednostki terytorialne o wspólnych cechach klimatycznych, nazwane dziedzinami klimatycznymi. Jeśli zaś chodzi o geomorfologię, jednym z terenów jego badań, do którego wielokrotnie powracał i który szczególnie go intrygował, były Tatry. Im poświęcił najwięcej prac, do których należą m.in.: „O potędze wód i lodo-

Romeriada w Bibliotece Narodowej

16 kwietnia w gmachu Biblioteki Narodowej w Warszawie odbyła się uroczysta sesja naukowa i otwarcie wystawy zatytułowanej „Eugeniusz Romer – geograf i kartograf trzech epok”. Okazją do przypomnienia dorobku naukowego i życiowego wybitnego polskiego geografa, kartografa i nauczyciela, wychowawcy kadry znakomitych polskich geografów, wydawcy i równocześnie patrioty stała się 50. rocznica jego śmierci, przypadająca 28 stycznia br. Głównym organizatorem zarówno sesji, jak i wystawy jest Biblioteka Narodowa (Zakład Zbiorów Kartograficznych),

z którą współpracowali: Główny Urząd Geodezji i Kartografii, Polskie Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych SA i Katedra Kartografii Uniwersytetu Warszawskiego. Honorowy patronat nad całością objął główny geodeta kraju.

Sesję poprzedzającą otwarcie okolicznościowej wystawy poprowadził prof. Jacek Paślowski, kierownik Katedry Kartografii UW, a wśród osób wygłaszających referaty znaleźli się m.in.: wnuk Eugeniusza, prof. Tomasz Romer, który przedstawił osobiste wspomnienia o swoim znakomitym przodku, Zdzisław Pietrzyk dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej, w której murach przechowywane są najcenniejsze rękopiśmienne dokumenty związane z życiem i działalnością uczonego, prof. Władysław Pawlak z Uniwersytetu Wrocławskiego, którego Zakład Kartografii jest spadkobiercą reaktywowanego po wojnie we Wrocławiu Instytutu Kartograficznego im. E. Romera. Pełną treść wszystkich wygłoszonych i nadesłanych z tej okazji referatów BN opublikowała w XIX tomie Studiów i materiałów z historii kartografii pt. „Eugeniusz Romer geograf i kartograf trzech epok. Materiały sesji naukowej”. Natomiast tom XVIII tej serii zatytułowany „Atlasy, mapy i globusy Eugeniusza Romera” stanowi katalog opracowań kartograficznych sygnowanych nazwiskiem prof. Romera, a także barwne reprodukcje niektórych z nich.

Z żoną Jadwigą i trojgiem wnucząt, lata 30. XX wieku

– To wybitna, niezwykła, renesansowa wręcz postać – tymi słowami prof. Eugeniusza Romera określił Michał Jagiełło, dyrektor BN i zarazem gospodarz całego przedsięwzięcia, witając licznie przybyłych gości, rodzinę profesora, przedstawicieli świata polskiej nauki (w tym: wyższych uczelni, instytutów PAN, instytutów resortowych), bibliotek naukowych, a także wydawnictw kartograficznych i Służby Geograficznej Wojska Polskiego.

Uroczystego otwarcia wystawy dokonali Michał Jagiełło, Tomasz Romer oraz Barbara Przyłuska, komisarz i autorka merytorycznego jej kształtu, kierownik Zakładu Zbiorów Kartograficznych BN. Tytuł wystawy nawiązuje do tytułu wspomnień o Eugeniuszu Romerze autorstwa jego syna Edmunda, wskazując na fakt, że życie profesora przypadło na okres dwóch wielkich przełomów historycznych. Były nimi wojny światowe. Uwarunkowania polityczne i społeczne każdej z trzech epok, począwszy od czasów monarchii austro-węgierskiej, stały się inspiracją dla Romera jako naukowca, aletkże patrioty, do podejmowania tematów społeczno-gospodarczych i politycznych zarówno w kartografii, jak i w publicystyce.

Zaprezentowane liczne mapy i atlasy to, jak napisano w przewodniku po wystawie, „tylko te pozycje, które w istotny sposób zaważyły na kształtowaniu się tzw. romerowskiej szkoły kartograficznej, zostały opracowane w związku z ważnymi wydarzeniami politycznymi lub wchodzą w skład wybranej serii tematycznej”. Uczestnicy otwarcia wystawy mieli też okazję obejrzenia interesującej prezentacji multimedialnej o historii „Małego atlasu geograficznego” przygotowanej przez dr. Bogdana Horodyskiego z Katedry Kartografii UW.

Kartografika to oczywiście jedynie część prezentowanych na wystawie zbiorów. Aby zapoznać się z całością, warto odwiedzić Bibliotekę Narodową – **wystawa będzie czynna do 30 czerwca od poniedziałku do piątku w godz. 10-18 oraz w soboty w godz. 10-15.**

Tekst i zdjęcia Anna Wardziak

OBRAB ZIEMI GLOBUS PÓLKULA WSCHODNIA PÓLKULA PÓŁNOCN.

RZUT AZYMUTALNY RZUT STOŻKOWY

SIATKA AZYMUTALNA SIATKA STOŻKOWA

1 2 3

PODZIAŁKA 1:300.000 1:1.000.000 1:5.000.000

SKALA BARW I PROFIL OBJAŚNIENIA Z

Wzniesie nad 5000
5000
3000
2000
1000

Dr. E. ROMER
GEOGRAFIA
Z ATLASEM
GEOGRAFICZNYM

EUGENIUSZ ROMER
MAŁY ATLAS
GEOGRAFICZNY
WYBARI CERTEBRATE

STYCZEŃ 1932
POLSKI PRZEGLĄD
KARTOGRAFICZNY
LA REVUE QUINQUENNALE
DES CARTES POLONAISES
WYDANIE KWARTALNIKI POD REDAKCJĄ PROF. E. ROMERA

Wojenna-polityczna mapa Polski

GDANSK I

GDANSK

Cechy kartografii romerowskiej

- przedstawianie rzeźby terenu metodą hipsometryczną
- przyjęcie stałych barw dla konkretnych warstw hipsometrycznych
- przyjęcie poziomic 300 m jako umownej granicy wyżyn i nizin
- znaczna generalizacja rysunku
- wprowadzenie pojęcia mapy pozornie pustej
- szerokie stosowanie metody izarytmicznej na mapach tematycznych